PRESENTACIÓ

Fars contra l'obscurantisme

JOÃO FRANÇA, RECTOR DE LA UPEC

Defensora dels drets i l'autonomia de les dones, que s'organitzava amb el convenciment que aquesta conquesta només seria real amb una transformació de tota la societat; divulgadora científica, que va lluitar contra l'obscurantisme per posar el coneixement al servei de les classes populars i per promoure la salut sexual; defensora de la pau, que va haver de prendre part a la Guerra Civil com a metgessa miliciana per defensar una vida en plena llibertat. La vida, el pensament i la lluita d'Amparo Poch y Gascón, així com la de les seves companyes de

l'organització Dones Lliures, són un referent que hem de reivindicar per als nostres dies.

En el text que teniu entre les mans, la historiadora Rosella Alonso Frau fa un recorregut per la vida d'Amparo Poch, que és alhora un recorregut per la lluita d'altres dones llibertàries de la seva època. Destaca la presència de la poeta madrilenya Lucía Sánchez Saornil, que va ser un referent de visibilitat lèsbica en el seu temps, i de l'advocada barcelonina Mercè Comaposada, que treballava com a muntadora de pel·lícules a l'inici del segle passat, companyes de la doctora Poch en la fundació de la revista *Mujeres Libres* i l'organització amb el mateix nom el 1936. Però també hi trobem moltes altres dones que lluitaven per l'emancipació, com Federica Montseny, que va comptar amb Poch com a subdirectora d'Assistència Social durant els seus mesos com a ministra de Sanitat de la República.

Des de la Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya (UPEC), reivindiquem la figura de la metgessa anarcofeminista en temps en què potser ens semblarà que «núvols sinistres enceguen l'esguard». Ho fem, alhora, en una edició de la universitat d'estiu que porta per títol «En defensa de l'alegria». Perquè seguim la màxima gramsciana de ser pessimistes amb la intel·ligència però optimistes amb la voluntat, i també perquè sabem que necessitem l'alegria, la capacitat de trobar-nos i construir juntes i junts, per avançar cap a un futur més lluminós. Per això,

ens convé posar la mirada sobre la trajectòria de la doctora Salud Alegre, que era com signava Poch els articles del seu «Sanatorio de Optimismo».

El projecte de la internacional conservadora té en el seu centre el menyspreu del coneixement. Allà on han governat, han implementat polítiques contra la ciència, sigui retallant el finançament d'universitats i centres de recerca, sigui amb una incidència més directa sobre què s'investiga i què no. Mentrestant, a tot arreu, governin o no, han fet servir els seus altaveus i el seu poder econòmic per degradar la qualitat del debat públic, minvant la confiança en tot allò que ens diuen. Es beneficien d'allò que s'ha anomenat el «dividend del mentider»: quan la veritat i la mentida tenen la mateixa credibilitat, surt guanyant qui menteix.[1]

Poch i les seves companyes de Dones Lliures tenien clar que el coneixement, la cultura i la ciència eren fonamentals per a l'emancipació. Parlaven a les dones del seu temps sense condescendència, sinó amb la consciència que havien de lluitar contra una moral i uns rols de gènere profundament arrelats. A Barcelona, Amparo Poch va ser orientadora pedagògica del Casal de la Dona Treballadora, on oferien formació gratuïta a les dones que

1. João França: «Que ve el llop! L'alarma per la desinformació i el dividend del mentider», *CCCB Lab*, 26 d'abril de 2022, https://lab.cccb.org/ca/que-ve-el-llop-lalarma-per-la-desinformacio-i-el-dividend-del-mentider/

ho volguessin, amb cursos que passaven per l'alfabetització, la formació professional i també l'educació política.

La defensa del model tradicional de família patriarcal i la persecució dels drets de les dones i en general de les persones que trenquen amb les normes del gènere és un altre dels puntals del projecte global de l'extrema dreta. Investigadores i activistes com la brasilera Sonia Corrêa porten dècades analitzant i explicant l'avenç d'aquest projecte.[2] En l'àmbit de les Nacions Unides, Corrêa repassa com des de principi dels anys 1990 hi ha una aliança entre estats de diferents confessions, amb protagonisme del Vaticà, i els interessos neoliberals per perseguir l'ús del terme «gènere» i per crear un espantaocells anomenat «ideologia de gènere» amb l'objectiu de crear pànic moral. L'alineament entre el neointegrisme catòlic i el fonamentalisme neopentecostal ha permès aprofundir en aquests discursos en defensa de la «família tradicional», contra els drets sexuals i reproductius i contra la diversitat sexual i de gènere. Com explica la investigadora costariquenya Gabriela Arguedas, aquests discursos religiosos responen a l'agenda neoliberal en tant que qüestionen

2. En castellà podeu veure, per exemple, Sonia Corrêa: «"Ideología de género". Una genealogía de la hidra», a *La reacción patriarcal: Neoliberalismo autoritario, politización religiosa y nuevas derechas*, ed. Marta Cabezas Fernández i Cristina Vega Solís (Manresa: Bellaterra, 2022), p. 83-113.

qualsevol forma de política social, posant la família i la caritat com a única resposta a les desigualtats socials.[3]

Davant la reacció, cal tenir present que la lluita per la llibertat de les dones ve de lluny, tant en l'àmbit familiar com també en el de la sexualitat, i aquest va ser un dels principals àmbits de treball d'Amparo Poch com a doctora i divulgadora. En els seus textos, defensa un amor lliure, lluny d'un matrimoni entès com una relació de propietat i submissió, el gaudi de la sexualitat de les dones, formant sobre les infeccions de transmissió sexual i com prevenir-les, i la maternitat com una decisió conscient.

Finalment, cal destacar que el projecte reaccionari comporta també un avenç de l'autoritarisme, que el projecte llibertari de Dones Lliures buscava combatre en totes les seves formes, i particularment del militarisme. Poch, com hem dit, es va caracteritzar per la seva defensa de la pau, tot i que davant l'ofensiva feixista les Dones Lliures van acceptar la necessitat de participar de la guerra. Un any abans del seu esclat, Poch publicava un text on, contra el bel·licisme, convidava les dones a riure i defensar amb energia la pau i la dolçor.

3. Gabriela Arguedas Ramírez: *"Ideología de género", lo "post-secular", el fundamentalismo neopentecostal y el neointegrismo católico: la vocación anti-democrática*, ed. Sonia Corrêa (Rio de Janeiro: Observatorio de Sexualidad y Política (SPW), 2020), https://sxpolitics.org/GPAL/uploads/Ebook-Apartado%2020200203.pdf

En el moment actual, la reflexió sobre la necessitat de la pau porta irremeiablement a posar la mirada sobre el genocidi que pateix el poble palestí a la Franja de Gaza. La vida d'Amparo Poch és també la vida d'una dona que va viure una guerra, que hi va haver de prendre part actuant com a metgessa al front, i també vetllant per la protecció dels i les orfes, organitzant la sortida de milers d'infants a l'exili, i finalment es va trobar amb condicions infrahumanes retinguda a un camp a l'altra banda de la frontera. Després de gairebé dos anys en què no han deixat de caure bombes sobre hospitals i són milers els infants morts a la Franja, és difícil llegir la biografia de Poch sense pensar en la nostra responsabilitat per fer front a aquesta situació des d'allà on puguem.

Enguany us apropem la història i el pensament d'Amparo Poch y Gascón, que ens assenyala camins cap a l'emancipació i la llibertat, guiada per la ciència, la cultura i l'amor. En la col·lecció de biografies de la UPEC també trobareu les vides d'altres referents que la van precedir en aquesta lluita, com Ángeles López de Ayala o Teresa Claramunt. Amb aquest llibre escrit per Rosella Alonso Frau esperem aportar un nou granet de sorra a la difusió de la genealogia de les idees i organitzacions feministes a casa nostra, conscients que tenim molt camí per endavant, i que el recorrerem millor comptant amb el far de les que ens han precedit.

Más trabajo, amiga;
más esfuerzo, hermana…
Mañana tendremos la paz, las canciones
y el amor sin trabas,
su caricia libre,
su pureza exacta,
su verdad caliente.
Más esfuerzo, hermana.
Va por el camino la luna despierta;
desde el cielo mira la gesta esforzada.
Subiendo, subiendo,
los Hombres escalan
la dura pendiente de sus libertades.
Ya verás… mañana
tendremos el pan y los niños,
tendremos la gracia
de vivir, y saberlo y sentirlo…
¡Más trabajo, hermana!

«Mañana»

Poema d'Amparo Poch publicat en *Mujeres Libres*, núm. 7, VIII mes de la Revolució (març de 1937)